

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/169-11>**Горин Г. В.**

провідний інженер

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України»**Horyn Halyna**SI "Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy
of National Academy of Sciences of Ukraine"

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТОКІВ У РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розвитку рекреаційно-туристичної сфери Західного регіону України. Аналізовано внутрішні інвестиції в розвиток рекреаційно-туристичної сфери України протягом останніх 20 років, відповідно цьому, мала тенденцію до незначних коливань, і скорочення під час епідемії COVID 19. Відповідно, обсяг продаж туристичними агентствами в II кварталі 2020 року скоротився на 95,8% по відношенню до II кварталу 2019 року, готельні послуги скоротилися на 84,1%. Україна належить до тих країн, що мають значний, але нереалізований туристичний потенціал. Виявлено, ряд позитивних і негативних тенденцій, що знижують з одного боку, а з другого – створюють сприятливе підґрунтя для інвесторів рекреаційно-туристичної сфери регіону. Досліджено, структуру капітальних інвестицій у рекреаційно-туристичну сферу Західного регіону. З них найбільшу частку становили інвестиції у додаткові транспортні послуги та допоміжні операції, інвестиції у діяльність закладів тимчасового розміщення, у сферу культури та спорту, відпочинку та розваг. При цьому основна частина інвестицій, за винятком сфери мистецтва та музейної діяльності, відбувалося за рахунок власних коштів підприємств. Доведено, що на активізацію інвестування в рекреаційно-туристичну сферу регіону істотний вплив мають структурні зрушення об'єктів цієї сфери, зокрема, її матеріально-технічної бази. Подано діючі інвестиційні пропозиції, які розроблені обласними державними адміністраціями (ОДА) областей Західного регіону щодо розвитку рекреаційно-туристичної сфери регіону. Визначено інтегрований підхід до формування і реалізації державної політики у сфері туризму та курортів.

Ключові слова: рекреація, туризм, ринок, інвестиційні потоки, проект, регіон.

THE ANALYSIS OF INVESTMENT INCOME IN THE DEVELOPMENT OF THE RECREATION AND TOURISM SECTOR OF THE WESTERN REGION OF UKRAINE

The article deals with the development of the recreation and tourism sector in the Western region of Ukraine. Domestic investments in the development of the recreation and tourism sector of Ukraine over the past 20 years are analyzed, respectively, tended to fluctuate slightly, and reduced during the epidemic COVID 19. Accordingly, sales by travel agencies in the second quarter of 2020 decreased by 95.8% compared to the second quarter of 2019, hotel services decreased by 84.1%. Ukraine is one of those countries that have significant but unrealized tourism potential. It was revealed that a number of positive and negative tendencies, which are decreasing on the one hand, and on the other hand, create a favorable basis for investors in the recreational and tourist sphere of the region. The structure of capital investments in the recreation and tourism sector of the Western region is studied. Of these, the largest share was invested in additional transport services and ancillary operations, investments in the activities of temporary accommodation facilities, in the field of culture and sports, recreation and entertainment. At the same time, the main part of investments, except for the sphere of art and museum activities, took place at the expense of own funds of enterprises. It is proved that the structural shifts of the objects of this sphere, in particular, its material and technical base, have a significant impact on the intensification of investment in the recreational and tourist sphere of the region. The current investment proposals developed by the regional state administrations of the regions of the Western region for the development of the recreational and tourist sphere of the region are submitted. An integrated approach to the formation and implementation of state policy in the field of tourism and resorts is defined, which provides for the combination and intersectoral coordination of the components of tourism and resorts: tourism activities (tour operators, travel agents; excursion services); accommodation services (collective accommodation; individual accommodation); transport (air; rail; road; water: sea and river; city public); tourist information centers; museums and galleries; theaters, arenas, clubs; congress halls and conference centers; catering establishments; sports arenas; shopping malls, shops, souvenir shops; IT companies; insurance companies; media companies.

Keywords: recreation, tourism, market, investment income, project, region.

JEL classification: I11, Z32

Постановка проблеми. Рекреаційно-туристичної сфера є одна з основних галузей, що впливає на загальний стан і тенденції світової економіки. Частка туризму в ВВП країни становить лише 1,4% а кількість зайнятих 1,3% від загальної кількості працюючих в економіці. Обсяг експорту туристичних послуг скоротився з 4,71 млрд. грн. в 2010 році до 2,47 млрд. грн. в 2019 році. Україна, що має всі умови

для розвитку рекреації, туризму та подорожей суттєво відстає від сусідніх держав за рівнем розвитку рекреаційно-туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг [7].

Активне включення рекреаційно-туристичної сфери в регіональну економіку і господарський обіг потребує глибокого опрацювання практичних кроків щодо його ефективного використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим дослідженням проблематики залучення інвестицій в розвиток рекреаційно-туристичної сфери регіону присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених: А. Асаул, І. Бланк, С. І. Ішук, М. І. Мельник, В. С. Кравців, П. В. Жук, В. П. Руденко, О. І. Гулич, М. С. Нудельман, З. В. Герасимчук, Л. М. Черчик, В. І. Мацола, О. В. Кицяк.

Ними доведено потребу залучення інвестицій в рекреаційно-туристичної сфери економіки. При цьому є недостатньо розроблені напрями з позиції інвестиційних проектів рекреаційно-туристичної сфери. Практична ця сторона дослідження обумовила вибір теми статті.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення напрямів підвищення удосконалення рекреаційно-туристичної сфери регіону з позиції інвестиційних потоків.

Вклад основного матеріалу дослідження. Діяльність суб'єктів туристичних підприємств Західного регіону протягом 2014–2019 рр. демонструють зростаючу динаміку його змін, що позитивно впливає на розвиток рекреаційно-туристичної сфери регіону загалом.

Окрім того, у процесі оцінювання виявлено ряд позитивних і негативних тенденцій, що знижують з одного боку, а з другого – створюють сприятливе підґрунтя для інвесторів рекреаційно-туристичної сфери регіону.

1. Позитивні тенденції:

а) найвища питома частка рекреаційно-туристичного потенціалу в сумарному природно-ресурсному потенціалі України (27,9%); б) висока частка ресурсів відпочинку і туризму регіону; в) достатньо висока частка природних рекреаційних ресурсів (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька, Волинська); г) високий рівень територіальної концентрації природних рекреаційних ресурсів у розрахунку на 1000 км² регіону; д) високий рівень територіальної концентрації земель рекреаційного призначення у розрахунку на 1000 км² регіону; е) наявність земель природно-заповідного фонду, лісових (найбільша частка у Чернівецькій, Рівненській і Львівській областях), водних (Волинська, Львівська і Рівненська області відповідно) і бальнеологічних ресурсів (Львівська, Закарпатська і Івано-Франківська області); є) збільшення кількості колективних закладів розміщення регіону (готелі та аналогічні заклади розміщення); ж) висока питома вага санаторіїв та баз відпочинку; з) збільшення загального обсягу приїжджих у колективних засобах розміщення регіону; и) збільшення кількості садиб сільського туризму регіону; і) зростання кількості відпочиваючих у сільських садибах регіону; ї) збільшення кількості суб'єктів туристичної діяльності; й) зростання чисельності туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності регіону; к) зменшення частки виїзних туристів; л) збільшення частки внутрішніх та іноземних туристів; м) збільшення обсягу надходжень від оплати туристичного збору до місцевого бюджету (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області).

2. Негативні тенденції:

а) низька питома частка рекреаційно-туристичного потенціалу у територіальному розрізі (Рівненська і Тернопільська області); б) низька питома частка рекреаційних ресурсів (Рівненська і Тернопільська області); в) зменшення кількості спеціалізованих закладів роз-

міщення (оздоровлених включно); г) зменшення кількості дитячих закладів регіону; д) зменшення чисельності оздоровлених дітей у таборах регіону.

Найважчий рекреаційно-туристичного потенціалу Західного регіону, його стан, освоєння і використання дає підстави зробити висновок про його потенційну інвестиційну привабливість для вкладання внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Тому для просування, підвищення функціонування сфери регіону, що може бути досягнуто, дослідимо інвестиційну компоненту, яка безперечно дає широкі можливості для подальшого його розвитку. Епідемія COVID-19 мала значний вплив на рекреаційно-туристичну сферу України, так за даними Державної служби статистики обсяг продаж туристичними агентствами в II кварталі 2020 року скоротився на 95,8% по відношенню до II кварталу 2019 року, готельні послуги скоротилися на 84,1% [3].

Протягом останніх 20 років інвестиції в інфраструктуру рекреаційно-туристичної сфери Західного регіону України коливалися.

Найбільшу частку у структурі капітальних інвестицій у рекреаційно-туристичну сферу Західного регіону у 2016 р. становили інвестиції у додаткові транспортні послуги та допоміжні операції – 48,5% (спостерігалось зменшення, порівняно з 2015 р. на 21,4%), інвестиції у діяльність закладів тимчасового розміщення – 36,0% (збільшилися на 16,7%), у сферу культури та спорту, відпочинку та розваг – 15,5% (збільшилися на 4,7%).

У ході досліджень виявлено, середній обсяг капітальних інвестицій серед областей Західного регіону за 2000–2016 рр. мали Львівська (507,2 млн грн), Закарпатська (199,6 млн грн), Івано-Франківська (139,7 млн грн) та Тернопільська (111,3 млн грн) області, менший – Волинська (58,8 млн грн), Рівненська (53,1 млн грн) та Чернівецька (21,6 млн грн) області.

В той же час, слід зауважити, що більше половини інвестицій в готельну та ресторанну сфери і 46,6% в сферу відпочинку та розваг в 2019 році припадала на місто Львів та 44% інвестицій в сфері організації відпочинку та розваг припадали на Львівську та Закарпатську області. При цьому основна частина інвестицій, за винятком сфери мистецтва та музейної діяльності, відбувалося за рахунок власних коштів підприємств.

У ході досліджень виявлено, середній обсяг капітальних інвестицій серед областей Західного регіону за 2000–2019 рр. мали Львівська (507,2 млн грн), Закарпатська (199,6 млн грн), Івано-Франківська (139,7 млн грн) та Тернопільська (111,3 млн грн) області, менший – Волинська (58,8 млн грн), Рівненська (53,1 млн грн) та Чернівецька (21,6 млн грн) області.

Дослідження засвідчили існування нестійких тенденцій зростання обсягу капітальних інвестицій у рекреаційно-туристичну сферу Західного регіону впродовж 20 років, що потребуватиме створення сприятливих умов і ефективних механізмів активізації залучення насамперед внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Розвиток рекреаційно-туристичної сфери багато в чому залежить від структури джерел фінансування.

Джерелами фінансування рекреаційно-туристичної сфери регіону, в основному, були власні кошти підприємств, кошти банків та іноземних інвесторів (69,9%).

Кредитні ресурси були залучені з метою поліпшення стану об'єктів рекреаційно-туристичної сфери облас-

тей регіону. Більша частка кредитів у фінансуванні об'єктів рекреаційно-туристичної сфери припала Львівській, Івано-Франківській та Закарпатській областям. Стосовно таких джерел фінансування об'єктів рекреаційно-туристичної сфери, як кошти місцевих бюджетів та позабюджетних фондів, то їхня частка, загалом, є невеликою (10%). Варто зазначити, що бюджетні кошти, в основному вкладаються в об'єкти рекреаційно-туристичної сфери з метою поліпшення та модернізації існуючої матеріально-технічної бази [4, с. 104], (рис. 1).

На активізацію інвестування в рекреаційно-туристичну сферу регіону істотний вплив мають структурні зрушення об'єктів цієї сфери, зокрема, її матеріально-технічної бази.

За нашими розрахунками, високого значення (>1) індекс структурних зрушень досягли: Івано-Франківська ($I_{cs} = 1,846$), Закарпатська ($I_{cs} = 1,542$), Рівненська ($I_{cs} = 1,351$) і Чернівецька ($I_{cs} = 1,061$) області; низького значення (<1): Тернопільська ($I_{cs} = 0,863$), Волинська ($I_{cs} = 0,816$), Львівська ($I_{cs} = 0,557$).

Тому високі індекси структурних зрушень об'єктів колективних засобів розміщення (КЗР) свідчать про їх оновлення, а низькі індекси – про зношення. Вочевидь, технічний стан істотно говорить про необхідність залучення інвестицій РТС регіону.

Важливим моментом в освоєння РТП регіону є інвестиційні проекти, які розроблені обласними державними адміністраціями (ОДА) областей Західного регіону. З огляду офіційних сайтів ОДА Західного регіону можна зробити висновок, що усі області станом на 01.01.2018 р. подають перелік інвестиційних пропозицій щодо розвитку рекреаційно-туристичної сфери регіону. Лідерами є Волинська (18 анкет) і Чернівецька (15 анкет) області. Разом з тим, діє у Рівненській області «Програма збереження культурної спадщини Тернопільської області на 2016–2020 роки», на яку виділено коштів у суму 4 878,8 тис. грн; у Івано-Франківській області «Програма розвитку туризму у Івано-Франківській області на 2016–2020 роки». Доцільно буде підтвердити той факт, що серед програм розвитку, цільо-

вих програм і стратегій розвитку областей до 2020 р. є різні напрямки проектів: туристичні, культурні, екологічні і соціальні. Серед запропонованих інвестиційних проектів, більшість з них, очікують фінансування від іноземного інвестора [8, с. 50].

Незважаючи на великі обсяги інвестицій в туристичну сферу великі інвестори фактично відсутні. Обумовлено це великою кількістю інвесторів. Для прикладу, 983 млн. грн. інвестицій в сферу готельного господарства в 2019 році інвестувалося в близько 600 об'єктів по всій Україні.

До недавнього часу найбільшим інвестором виступало ТОВ Скорзонера. Підприємство початково інвестувало в розвиток гірськолижного курорту Буковель 125 млн. дол. США, що дозволило залучити до розробки планів курорту канадських спеціалістів та встановити швидкісні підйомники з Австрії.

Бориславський підприємець Віталій Мицак інвестував в гірськолижний комплекс Буковиця (Борислав, Львівської області) близько 135 млн. грн. В состав комплексу входить земельна ділянка 10 га, гостинний комплекс площею 2000 м² на 18 номерів разом з кафе і пунктом прокату спорядження, паркінг на 600 авто, медпункт і дитяча спортивна школа, озеро, два бугільних і один крісельний підйомники. На сьогодні власник активно шукає партнерів для розвитку курорту.

На сьогодні плануються ще дві великі інвестиції в гірськолижну сферу.

Холдинг ОККО Group львівського бізнесмена Віталія Антонова завершив процес викупу землі для будівництва гірськолижного курорту на території Славської ОТГ (села Верхня Рожанка і Волосянка). У 2021 році інвестор планує розробити проект і розпочати будівництво курорту, яке загалом триватиме чотири роки. Планується, що сума інвестицій складе 500 млн доларів. Реалізація проекту планується протягом чотирьох років. На території комплексу облаштують лижні траси загальною протяжністю 60 км. Реалізація проекту буде проходити в три черги. До інвестиційні дослідження курорту проводили австрійські експерти.

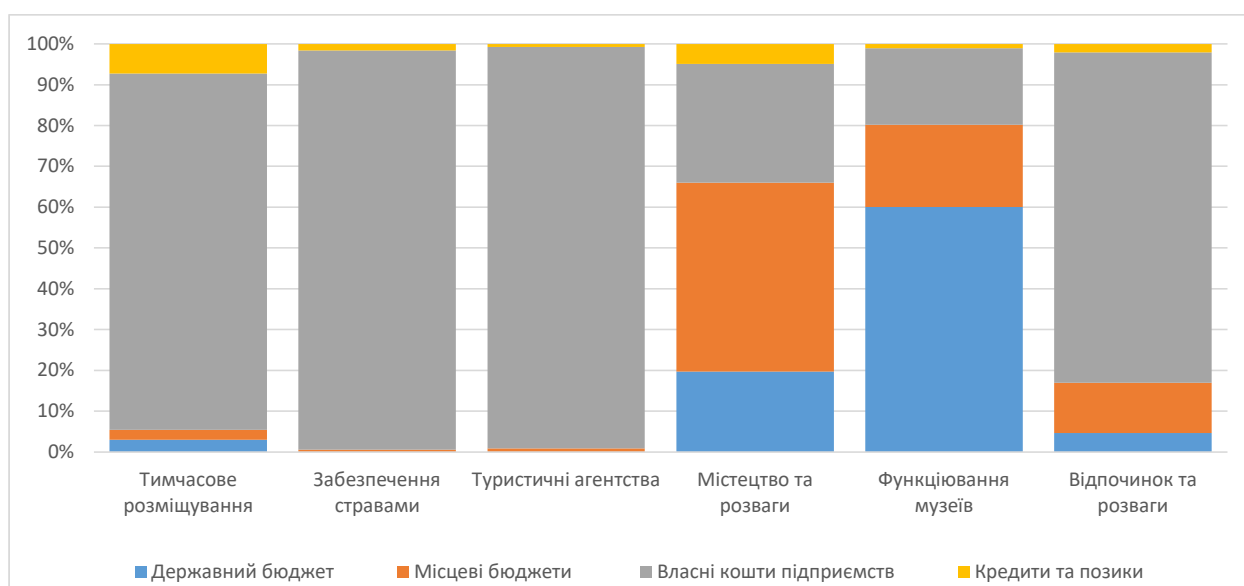

Рис. 1. Структура інвестицій в туристичну сферу за походженням коштів

Джерело: за даними Державної служби статистики [4]

Ще один проект створення гірсько-лижного курорту Боржава в липні 2020 року презентував представник австрійської гірськолижної індустрії бенефіціарний власник компанії Боржава Ессет Гернот Ляйтнер. Згідно проекту планується будівництво курорту на площі 450 га в районі Боржави які перебувають у власності словацької компанії Carpathian Mountain Resout. Інвестор зобов'язується побудувати гірськолижні спуски та канатну дорогу, приміщення для розміщення 10 тис осіб, створити 5 тис робочих місць, Олімпійський центр для міжнародних змагань, систему рекреаційних комплексів. Обсяг інвестицій має становити 150 млн євро (за іншими даними – 250 млн євро). Проте даний проект на сьогодні знаходиться в стадії обговорення [7].

Крім того австрійська компанія «Master concept», що займається розвитком туризму, урбаністикою, транспортним плануванням, власником якої є Гернот Ляйтнер планує інвестувати в розвиток курорту Солоний Лиман на Дніпропетровщині [7].

Плануються інвестиції в курорти Мігово, Яблуниця та Драгобрат. [2]

Другим за обсягом інвестицій в рекреаційно-туристичну сферу Західного регіону України виступає будівництво аквапарків.

Швейцарська компанія Global Project Invest Lampertsas планує вкласти 40 мільйонів євро в розвиток аквапарку на термальних водах в Берегово Закарпатської області.

Компанія ТОВ Жайворонок-Пачір інвестувала комплекс термальних вод Жайворонок в Берегово близько 2 млн. євро.

Інвестиційні проекти, в більшості, спрямовані в цілях реконструкції старих корпусів санаторіїв і баз відпочинку, будівництва туристичних комплексів з метою підвищення рівня обслуговування в об'єктах КЗР рекреаційно-туристичної сфери, розширення надання послуг спортивних гірськолижних трас, канатних доріг і розвитку спортивно-оздоровчого туризму, що сприятиме розвитку рекреаційно-туристичної сфери регіону загалом.

Висновки. Загалом, внутрішнє фінансування у освоєння рекреаційно-туристичної сфери Західного регіону України відбувається в недостатніх обсягах та із суттєвими диспропорціями в розрізі областей Західного регіону. Це уповільнює розвиток рекреаційно-туристичної сфери регіону в цілому та потребує вироблення механізму покращення розвитку рекреаційно-туристичної сфери регіону.

Відтак Стратегія розвитку туризму та курортів в Україні на період до 2026 року (розпорядження КМУ від 16 березня 2017 р. № 168-р) [5] визначає інтегрований підхід до формування і реалізації державної політики у сфері туризму та курортів, який передбачає поєднання та міжгалузеву координацію складових сфери туризму та курортів: туристична діяльність (туроператори, турагенти; екскурсійне обслуговування); послуги з розміщення (колективне розміщення; індивідуальне розміщення); транспорт (повітряний; залізничний; автомобільний; водний: морський та річковий; міський громадський); туристичні інформаційні центри; музеї та галереї; театри, арени, клуби, конгрес-холи і конференц-центри; заклади громадського харчування; спортивні арени; торгові центри, магазини, сувенірні лавки; ІТ-компанії; страхові компанії; медіа-компанії.

Список використаних джерел:

1. The Deloitte Center for Health Solutions. Available at: <https://www2.deloitte.com>
2. The European Commission. Available at: <https://ec.europa.eu/growth/sectors>
3. The International Medical Travel Journal. Available at: <https://www.imtj.com>
4. The State Statistics Service of Ukraine (SSSU). Available at: <http://ukrstat.gov.ua>
5. The 2026 Strategy for the Development of Tourism and Resorts in Ukraine. Available at: <https://tusib.org/>
6. The Travel & Tourism Competitiveness Report. Available at: <https://www.weforum.org/>
7. The World Tourism Organization. Available at: <https://www.unwto.org>